

ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ПРИ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

С.П. Лабудько

Україна, м. Суми, Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Використання комп'ютерних освітніх систем і сучасних засобів дозволяє зробити процес навчання більш насиченим та інтенсивним, дає змогу розвивати інтелектуальний і творчий потенціал учня, його здатність сприймати нові знання, а також застосовувати їх на практиці. У зв'язку з цим від учителя вимагається глибоке переосмислення функцій своєї педагогічної діяльності, перш за все в галузі застосування сучасних засобів навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Для успішної професійної діяльності вчителю необхідні спеціальні знання та практична підготовка у галузі застосування ІКТ, адже не вмiла взаємодiя вчителя i комп'ютера гальмує процес упровадження iнформацiйно-комунiкацiйних технологiй у систему освіти.

Отже, підготовка сучасного вчителя у системі післядипломної педагогічної освіти до використання інформаційно-комунікаційних технологій у його професійній діяльності на сьогоднішній день є актуальною педагогічною проблемою.

Загальним теоретико-методологічним питанням інформатизації освіти присвятили свої дослідження вітчизняні та зарубіжні науковці: В.Ю. Биков, В.В. Давидов, М.І. Жалдак, Ю.О. Жук, Л.В. Заков, Н.Є. Кондратенко, В.Г. Кремень, М.І. Михальченко, І.А. Пригожина, А.Д. Хомоненко, М.І. Шут та інші. Науковці Т.А. Гуржій, Т.В. Зайцева, С.М. Кот, Г.М. Кравцов, В.А. Крекнін, Н.А. Кушнір, М.С. Львов, О.В. Співаковський та інші у своїх наукових роботах відобразили сучасний етап розвитку ІКТ в Україні. Застосування ІКТ і програмного забезпечення у післядипломній педагогічній освіті розглядали у своїх роботах Н.В. Клемешова, С.Г. Литвинова, Н.В. Морзе, Л.М. Олійник, О.А. Осипенко, П.І. Сікорський та ін. Заслугує на увагу досвід підготовки вчителів до використання ІКТ дослідниці А.Ю. Кравцової [1].

Однак, слід визнати, що окремі питання даної проблеми у наукових джерелах висвітлені недостатньо, на сьогоднішній день є актуальними і вимагають додаткового дослідження.

Розглянемо деякі із них. У післядипломній педагогічній освіті склалася система підготовки вчителів до використання ІКТ на основі спецкурсу «Інформаційні та

телекомунікаційні технології навчання», який читається для вчителів усіх спеціальностей та категорій і є базою для формування та удосконалення інформаційної компетентності вчителів. Назвемо її «традиційною».

Погодимося з А.Ю. Кравцовою, яка стверджує, що «Інформаційна компетентність учителя – це здатність і готовність професійно виконувати педагогічні функції на основі інформаційних технологій (ІТ), оскільки вони, як показує практика, забезпечують ефективне розв'язання багатьох проблем у навчальному процесі: пошуку інформації (засобами пошукових систем Інтернет, різноманітні електронні банки даних, електронні бібліотеки); відтворення і передачі (електронні презентації, навчальні програмні середовища, мультимедійні засоби, Web-сторінки, електронна пошта, відео конференції тощо); створення нової інформації з огляду на її доцільність у навчальному процесі: графічну, текстову, звукову (створення дидактичних матеріалів за допомогою офісних програм, тестових середовищ, використання цифрових відеокамер, фотоапаратів тощо)» [1, 118]. Тобто, інформаційна компетентність учителя у системі післядипломної педагогічної освіти повинна формуватися у двох напрямках: 1) формування користувачьких умінь в області ІКТ; 2) формування умінь ефективного використання ІКТ для підвищення якості освіти.

У процесі традиційної підготовки вчителя до використання ІКТ можна виділити два етапи: 1) формування (удосконалення) інформаційної компетентності вчителя на курсах підвищення кваліфікації; 2) використання інформаційно-комунікаційних технологій або їх елементів у практичній роботі в міжкурсовий період.

На першому етапі слухачам курсів пропонується курс «Інформаційні та телекомунікаційні технології навчання» об'ємом 12 годин і ставиться завдання: в режимі активного використання комп'ютера сформувати уміння і навички роботи у найбільш важливих програмних середовищах – MS Word, MS PowerPoint, Google, Google Chrome та ін.

Другий етап передбачає самостійне використання вчителем інформаційно-комунікаційних технологій або їх елементів у своїй діяльності і досить часто супроводжується труднощами організаційного, інформаційного, технічного та іншого характеру, які йому доводиться долати самотужки, що не завжди завершується успішно.

Аналіз навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах показує, що поряд із специфікою навчальних предметів є також загальні аспекти використання методик навчання й виховання для всіх предметів. Очевидно, що й

проблеми ефективного використання ІКТ у навчально-виховному процесі теж мають як специфічні (предметні) риси, так і загальні.

Отже, при застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі існують такі аспекти, які з одного боку мають свою предметну специфіку, а з іншого боку – міждисциплінарний характер. Якщо при використанні ІКТ розв'язують методичні проблеми або враховують аспекти, які мають міждисциплінарний характер, то такий підхід називають **проблемно-орієнтованим** [5].

Саме такий проблемно-орієнтований підхід був нами використаний при організації та впровадженні проблемно-тематичних курсів «Сучасні інтерактивні засоби навчання на уроках загальноосвітніх дисциплін з оволодінням програмою Intel® «Навчання для майбутнього» для вчителів усіх предметів, які використовують у навчально-виховному процесі сучасні засоби навчання та ІКТ.

З'ясуємо сутність терміну «засоби навчання». Бібліотека онлайн так трактує це поняття: «Засоби навчання – це різноманітні матеріали і знаряддя навчального процесу, завдяки яким більш успішно і за короткий час досягаються визначені цілі навчання. До засобів навчання належать підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби, обладнання, станки, навчальні кабінети, лабораторії, ЕОМ та інші засоби масової комунікації» [4]. У контексті використання інформаційно-комунікаційних технологій ми вживаємо термін «сучасні засоби навчання» стосовно тих засобів, які є невід'ємним елементом ІКТ. До них належать власне засоби навчання (відеофільми, відеозаписи, фонограми, фонозаписи, електронні посібники, програмні навчальні продукти тощо), а також технічні пристрої (комп'ютери, мультимедійні проектори, інтерактивні дошки, дисплеї-планшети тощо).

Для забезпечення підготовки вчителів до використання ІКТ на проблемно-тематичних курсах «Сучасні інтерактивні засоби навчання на уроках загальноосвітніх дисциплін з оволодінням програмою Intel® «Навчання для майбутнього» було розроблено: 1) Навчально-тематичний план і програму зазначених проблемно-тематичних курсів; 2) Програму курсу «Теорія та методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій і сучасних засобів навчання у навчально-виховному процесі»; 3) Навчально-методичний комплекс (НМК) для викладання даного курсу.

Навчальний план та програма курсів складена на основі Типового навчально-тематичного плану підвищення кваліфікації вчителів, а його особливістю та відмінністю від інших планів є спільний блок професійно-орієнтованих та фахових модулів, незалежно від предмета, який викладає вчитель. Основним курсом цього

блоку є «Теорія та методика застосування ІКТ і сучасних засобів навчання у навчально-виховному процесі», на який відводиться 44 год.

У даному курсі розглядаються питання не тільки практичного використання сучасних засобів навчання та інформаційно-комунікаційних технологій, але й методи і прийоми, які дозволяють на новому якісному рівні відпрацювати всі види навчального навантаження, надається можливість отримати практичні навички в засвоєнні найбільш перспективних технологій, побудувати власні навчальні модулі і програми. Курс «Теорія та методика застосування ІКТ і сучасних засобів навчання у навчально-виховному процесі» є базою для формування та удосконалення інформаційної компетентності вчителів усіх загальноосвітніх та професійно-технічних закладів.

Перед викладачами проблемно-тематичних курсів поставлене складне завдання – стимулювати формування та удосконалення в учителів інформаційної компетентності. Для досягнення поставленої мети на курсах передбачається: сформувати у слухачів уявлення про існуючі та перспективні освітні інформаційно-комунікаційні технології; ознайомити з можливостями апаратного та програмного забезпечення для побудови курсів з використанням сучасних засобів навчання та зі специфікою і досвідом розробки навчально-методичних комплексів в умовах використання ІКТ; засвоїти практичні уміння і навички роботи з сучасними засобами навчання, зокрема, з інтерактивними дошками; розширити межі творчої діяльності через залучення вчителів до роботи в інтерактивному тренінгу «Intel ® Навчання для майбутнього».

Головною професійною компетентністю вчителя стає інформаційна. Інші модулі блоку (психологія, педагогічна інноватика, педагогічна практика) підпорядковані основному модулю і розкривають та доповнюють його окремі сторони.

Програмою проблемно-тематичних курсів передбачено активний та інтерактивний режими роботи слухачів. Сучасні засоби навчання дають можливість створити інтерактивне середовище, яке набуває відкритого характеру. У такому середовищі передбачається не лише робота одного слухача, а спілкування групи слухачів та викладачів. До такого середовища відноситься блог [3, с.51].

Блог є надійним засобом для формування віртуального педагогічного співтовариства, що стимулює взаємодію вчителів під час обміну цікавою інформацією і коментування матеріалів. Робота в блозі дозволяє спілкуватися з колегами, що живуть і працюють на великій відстані.

Використовуючи блоги у професійній діяльності, учителі розвивають професійну компетентність та освоюють: інтерактивну технологію навчання; засіб інтеграції

мовленнєвих, мовних умінь і навичок; засіб рефлексії (контролю сформованості інформаційних умінь та комунікаційних навичок); середовище індивідуального професійного розвитку та самостійності особистості; сферу реалізації потенціалу особистості [2, с. 10].

До сучасних потужних інтерактивних систем відносяться також інтерактивні дошки, які все більше використовуються у навчально-виховному процесі.

У Сумському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (СОШПО) створено декілька навчальних аудиторій, які оснащені інтерактивними дошками (ІД) з необхідним програмно-апаратним забезпеченням. Робота з ІД робить будь-яке заняття динамічним, завдяки чому вже на перших хвилинах роботи зростає увага слухачів та їх зацікавленість навчальним матеріалом. Опитування учителів та спостереження за їх роботою на заняттях із застосуванням ІД свідчить, що значно зростає зацікавленість слухачів на заняттях, активізується їх пізнавальна діяльність, полегшується засвоєння матеріалу.

Проблемно-тематичні курси допомагають учителям адаптуватись до нових умов організації навчально-виховного процесу, сформувати вміння і навички роботи з новим обладнанням, засвоїти методику використання ІКТ та новітніх засобів навчання. Введення проблемно-тематичних курсів «Сучасні інтерактивні засоби навчання на уроках загальноосвітніх дисциплін з оволодінням програмою Intel® «Навчання для майбутнього» для слухачів факультету підвищення кваліфікації Сумського ОШПО допомагає підготувати вчителів області до активного використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі. До даних курсів привернута увага педагогічної громадськості області. За декілька років на курсах підвищили свою кваліфікацію понад 200 учителів різних предметів з усіх типів шкіл.

Виходячи із вище зазначеного, можемо констатувати, що до особливих аспектів проблемно-тематичних курсів «Сучасні інтерактивні засоби навчання на уроках загальноосвітніх дисциплін з оволодінням програмою Intel® «Навчання для майбутнього» відносяться: 1) спільний блок професійно-орієнтованих та фахових модулів, незалежно від предмета, який викладає вчитель; 2) різноманітні організаційні форми і види занять учителів, що дає можливість сформувати або удосконалити вміння і навички роботи з новим обладнанням, засвоїти методику використання інтерактивних засобів навчання, адаптуватись до нових умов організації навчально-виховного процесу; 3) структурування навчального матеріалу забезпечує практичну підготовку вчителів до використання сучасних засобів навчання і програмного забезпечення та

методику їх використання, а також підготовку до створення власних інформаційних продуктів; 4) інформаційна компетентність учителя формується у двох напрямках: удосконалюються користувачькі вміння в області ІКТ та уміння ефективного використання ІКТ для підвищення якості освіти; 5) усі курси блоку професійно-орієнтованих та фахових модулів (психологія, педагогічна інноватика) і педагогічна практика підпорядковані основному модулю і розкривають та доповнюють його окремі аспекти; 6) робота вчителів відбувається в активному та інтерактивному режимах.

Завдяки зазначеним особливостям, зазначені проблемно-тематичні курси дозволяють підготувати вчителів до ефективного використання ІКТ у навчально-виховній діяльності.

Література:

1. Кравцова А.Ю. Основные направления использования зарубежного опыта для развития методической системы подготовки учителей в области информационных и коммуникационных технологий (теория и практика) / А.Ю. Кравцова // Образование и Информатика. – М.: 2003. – 232 с.
2. Лабудько С.П. Блог як засіб розвитку професійної компетентності вчителів / С.П. Лабудько // Комп'ютер у школі та сім'ї, 2013. – № 6. – С. 9-12.
3. Лабудько С.П. Блог як освітнє середовище професійного розвитку педагога / С.П. Лабудько // Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти: науково-методичний журнал. Вип. 18. – Чернівці : Наші книги, 2014. – С. 50 – 52.
4. Поняття про засоби навчання [Електронний ресурс] // Бібліотека онлайн: педагогіка, 2015. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/172/5475.html>
5. Співаковський О.В. Педагогічні технології та педагогічно-орієнтовані програмні системи: предметно-орієнтований підхід / О.В. Співаковський, М.С. Львов, Г.М. Кравцов [та ін.] // Комп'ютер у школі та сім'ї, 2002. – № 2 (20). – С. 17-21; 2002. – № 3 (21). – С. 23-26; 2002. – № 4 (22). – С. 24-28.